

HARMONIE

1. Kreativní prostor pro jedinečná setkání

17.06.2024 Harmonie - Jan Borek

strana: 38

[Odkaz na originál](#)

Klíčová slova: Divadla (9); Divadlo (5); Ostrava (5); Ostravské (4); Bazikou (3); Davidem (3); Jiří (3); Jiřím (3); moravskoslezského (3); Národního (3); Nekvasil (3); Nekvasilem (3); Ostravě (3); Antonína (2); divadel (2); Dvořáka (2); Jiřího (2); Myrona (2); NDM (2); ostravských (2); 2024; cyklus; divadle; divadlech; moravskoslezské; moravskoslezském; Národní; Národním; Opera; operní; opery; ostravskému; Ostravy; Smetanovský

S režisérem **Jiřím Nekvasilem** a skladatelkou Ann Cleare o NODO 2024

Festival nové **opery** New **Opera** Days **Ostrava** 2024 na konci června nabídne v pěti večerech sedm současných děl domácích i světových autorů – pět z nich bude uvedeno ve světové premiéře. NODO letos zavítá kromě **ostravských divadel Antonína Dvořáka** a Jiřího Myrona i do Haly Tatra, kde se odehraje speciální imerzivní opera IMPACT pro soprán a kaskadérku, a do **Divadla loutek Ostrava**, v němž zazní experimentální hudební nástroje intonarumori Luigiho Russola. Spoluzakladatel bienále NODO a ředitel **Národního divadla moravskoslezského Jiří Nekvasil** se (ve spolupráci se scénografem **Davidem Bazikou**) zhodí režie dvou děl – Ephemeral Pulse amerického skladatele Lana Davise a The Little Lives irské skladatelky Ann Cleare. Právě s **Jiřím Nekvasilem** a Ann Cleare jsem krátce pohovořil ve víru intenzivních příprav operního bienále i vrcholícího projektu **NDM** Smetana 2024, během něhož v průběhu letošního roku zazněl komplet oper Bedřicha Smetany.

Jiří Nekvasil:

Co je to česká hudba?

* Mohl byste obecně charakterizovat letošní programovou nabídku festivalu NODO?

Základní koncept dramaturgie NODO je od jeho počátku, tedy od roku 2012, kdy se uskutečnil první ročník, stejný. Uváděná díla zde zaznívají výhradně v českých nebo světových premiérách. Některé opery vznikají přímo na objednávku festivalu (letos jsou to operní kompozice Františka Chaloupky, Haštala Hapky a Lana Davise a částečně i projekty Luigi Russola/ Petr Rezek a Amir Shpilman/Shiran Eliaserov). A tak zde můžete zažít během pěti dnů jedinečná setkání, kdy se novinky převážně skladatelů mladší či střední generace potkávají v programu s díly renomovaných autorů či "klasiky" nové hudby. Jsem velice rád, že po delším čase bude opět uvedena jedna festivalová produkce ve spolupráci se zahraničním partnerem – tentokrát je to renomovaná Neue Oper Wien. Představí se hned na úvod festivalu českou premiérou opery Pascala Dusapina Passion.

* Lze něco předem prozradit o dílech, na která se můžeme těšit? Některá jména jsou **ostravskému** publiku již dobře známa – František Chaloupka, Ian Davis či nedávný rezident Institutu **Ostravských** dnů Haštal Hapka zde budou mít uvedena svá díla. Zajímavý bude jistě také Hořký konec Russolův s využitím intonarumori...

Přiznám se, že díla na festivalu, kromě těch, na kterých se podílím jako inscenátor (Ian Davis a Ann Cleare), budou pro mě v mnohém také překvapením. Ani my jsme je neměli možnost vidět a mnohdy ani slyšet. Takže se těším jako vždy úplně na všechno. Autorům objednávek dáváme limity pouze realizační (jako orientační stopáž, velikost obsazení, technické omezení), nikoliv však umělecké. Opery dvou českých skladatelů – Františka Chaloupky a Haštala Hapky, které vznikly na objednávku NODO, jsou rovněž naším příspěvkem k Roku české hudby 2024. Rok české hudby tedy pro nás znamená také příležitost iniciovat vznik nových hudebních kompozic. A ty jsou dalším příspěvkem k otázce, kterou si osobně vždy v souvislosti se čtyřkovým výročím pokládám a na kterou konkrétními produkcemi a díly hledáme společně odpověď: Co je to česká hudba?

* Vy sám jste režisérem dvou inscenací – krátké ambientní opery Lana Davise Ephemeral Pulse, která dle programového slova chce "zachytit a uchovat drsné, nejisté hudební momenty a nechat strukturu organicky se rozvíjet. Obsah i proces reflektují koncept času; jeho plynutí, dělení a pomíjivost/trvalost spontánních rozhodnutí." Jedná se zároveň o Davisovu operní prvotinu. Jak vnímáte jeho přístup k této formě a řešení, která si vybírá (která pochopitelně není v současné době, a zejména na scéně tohoto projektu, nijak kodifikovaná, právě naopak)?

Davisovo zhruba půlhodinové dílo není v žádném případě operou v klasickém slova smyslu. Je to orchestrální skladba se sborovými party, ze sborové sazby vychází občas sólové hlasy. A ty nejsou žádnými dramatickými postavami. Textem zde použitým je báseň Emily Dickinson Forever – is composed of Nows (Věčnost se skládá z dnešních dní). Už ze samé podstaty díla nevyprávíme příběh, ale vytváříme obraz v pohybu. Nejedná se tedy o inscenaci, ale o prostorovou instalaci, scénický artefakt, umístěn v prázdném prostoru rozlehlého jeviště **Divadla Jiřího Myrona**.

* Druhým dílem ve vašem režijním provedení, které zároveň letošní edici NODO uzavře, budou The Little Lives irské skladatelky Ann Cleare. Tato opera naopak staví do středu svého zájmu člověka – jeho vnitřní život, identitu, mezilidskou komunikaci i různá společenská napětí. Pohovořil byste o své práci na této inscenaci?

Ta opera je velmi pozoruhodná, má několik významových rovin. Na jedné straně je to modelová situace, trochu "kafkovská". Neočekávaná událost, do které jsou postavy vrženy. Pak se zde potkávají rozličné postavy, které se vlastně míjejí. Každá žije jakoby ve svém světě, se svými problémy. Je zde také rovina, pro nás ne příliš srozumitelná, jak v místy obsažených jazykových nářečích, tak ve významových odkazech na Skotsko, Irsko i Anglii (skladatelka je Irka, libretistka Skotka). V monologích se objevují i problémy současnosti – rasová nerovnost, xenofobie, gender. Důležitý je však především vnitřní stav postav. V průběhu opery jsme postaveni před otázku, jak to vlastně všechno ve skutečnosti je. Kde a co je skutečnost? Je to svým způsobem až obsedantně statický obraz s vnitřním napětím. Možná je to celé psychoterapie bez terapeuta. A nás čeká v intenzivním krátkém zkušebním období dobrodružná cesta. Tato opera měla svou světovou premiéru v roce 2022 na Mnichovském bienále, na jehož objednávku vznikla. Pro naši inscenaci máme k dispozici, až na jednu sólistku, původní premiérové sólistické obsazení. Což je výhoda, jejich party jsou nesmírně náročné. To, věřím, práci poněkud usnadní, avšak naše inscenace se vydává naprostou jinou cestou. Směřujeme ke zcela odlišnému scénickému tvaru a podobě. A po konzultaci s Ann Cleare udělala skladatelka několik škrtů a úprav.

* Na co nového se – kromě toho hlavního, tedy premiérových uvedení – můžeme letos na NODO těšit? Půjde též o nové prostory, které navštívíme – Halu Tatraň, **Divadlo** loutek a jiné? Je to pokračování snah najít adekvátní inscenační prostory, tak jako v případě opery pro sjezdovku Nulanus Miro Tótha nebo jeho neméně site-specific Muži v skafandri?

Základním prostorem pro konání produkcí NODO zůstávají obě velká **divadla Národního divadla moravskoslezského** – **Divadlo Antonína Dvořáka** a **Divadlo Jiřího Myrona**. Tyto prostory disponují špičkovým profesionálním technickým zázemím a jeho obsluhou. To je logický základ, bez kterého by NODO v této podobě nemohlo existovat. V obou těchto **divadlech** jsme však schopni zrealizovat maximálně čtyři večery, přitom některé programy se skládají ze dvou, sice kratších, ale zcela odlišných oper s různými realizačními týmy. Pokud chceme – a to rozhodně chceme – realizovat na NODO více kompozic, musíme hledat a najmout pro ně další prostory. V současné době jich vhodných pro naše účely v centru **Ostravy** moc není. Hala Tatraň vyšla z charakteru a požadavků tvůrců díla IMPACT – vnitřní cesta ze tmy, kdy byla zapotřebí sportovní hala s nutnou výškou. Druhým prostorem je **Divadlo** loutek, které se svou kapacitou hlediště blíží naší potřebám a předpokládané návštěvnosti. V obou prostorách budeme letos poprvé. I na tuto zkušenost se moc těšíme. Hledání nových způsobů komunikace prostřednictvím prezentovaných operních kompozic a prostor, ve kterých jsou realizovány, je jednou z výzev NODO.

Práce na produkcích pro NODO se svými podmínkami naprosto odlišuje od standardního provozu repertoárového **divadla**, kterým je naše čtyřsouborové **Národní divadlo moravskoslezské** po zbývajících devět a půl měsíců.

Produkce pro NODO vznikají ve velkém nasazení v průběhu asi dvou týdnů.

Toto nasazení se týká naprosto všech – zpěváků, hráčů, dirigentů, inscenátorů, ale zejména techniků. Mnohdy na ně klademe naprosto nestandardní požadavky. Zkoušíme mnohdy nevyzkoušené.

* Inspirují vás současné inovativní, experimentální a mnohdy nevázané tvůrčí snahy a řešení ve vlastní režijní práci? Jinými slovy, řekl byste, že vás zkušenost s dosavadními ročníky NODO přímo ovlivnila?

Vstupujeme do mnoha rizik, ale s vědomím, že výsledek musí být co nejlepší a nejpůsobivější. Nejpozději posledních čtrnáct dnů v červnu jsou obě **divadla** vyhrazena výhradně pro NODO. Naše inscenace pro tento festival připravují společně se scénografem **Davidem Bazikou**. Výše popsané realizační limity a specifický způsob práce chápeme jako jednoznačnou výzvu. Je to pro nás velká divadelní laboratoř. Naší devízou je pochopitelně dlouholetá profesionální divadelní zkušenost s různými divadelními formáty. Důvěrná znalost našich **divadel**, jeho zázemí, technických možností, včetně našeho dekoračního fondu, je v tomto pochopitelně také výhodou. V těchto inscenacích jsme si mnohdy vyzkoušeli scénické postupy a koncepty, které se v repertoárovém provozu nedají takto realizovat. Je to pro nás tvůrčí dílna, kreativní prostor umožňující jedinečná setkání mnohdy s velmi pozoruhodnými tvůrci a interprety, ale zejména díly, která vyžadují "jiný způsob čtení" a interpretace. Svůj originální scénický jazyk. NODO je po všech stránkách velmi inspirativní prostor a čas, hledání, paleta experimentu, zkoušení nových postupů, inspirativních možností hudebního **divadla** současnosti.

* Kromě příprav festivalu NODO, které jsou jistě v plném proudu, v posledních dnech vyvrcholil druhý, květnový blok unikátního kompletního uvedení Smetanových oper v **Národním divadle moravskoslezském**. Na komplexní konečné zhodnocení je jistě příliš brzy, ale dokázal byste v tuto chvíli již reflektovat průběh projektu Smetana 2024? Jaký máte z realizace tohoto velkého cyklu pocit?

Smetanovský operní cyklus Ostrava 2024 ve svých obou edicích – březnové a květnové dopadl velmi dobře. Veškeré úsilí do něj vložené se přetavilo ve společnou radost. Oba cykly byly velmi dobře navštíveny, přijeli diváci i kritici i ze zahraničí. Dočkali jsme se velmi dobrých zahraničních ohlasů (k přečtení jsou na našich webových stránkách www.ndm.cz, kategorie Smetanovský cyklus). Každé představení cyklu se dočkalo vřelého přijetí, atmosféra v hledišti byla jedinečná. Potěšilo mě, že řada diváků absolvovala celý cyklus, někteří zhlédli různá představení i opakovaně. Je to opravdu jedinečný neopakovatelný zážitek, který jsme nabídli – během devíti dnů možnost zhlédnout všech osm dokončených Smetanových oper! To se hned tak nebude nikde opakovat. Vadou na kráse pouze bylo to, že druhá, květnová edice cyklu, se kryla s mistrovským světá v ledním hokeji, jehož část probíhala také v **Ostravě**. Bylo nemožné v té době si sehnat v **Ostravě** ubytování, pokud se přece jen objevilo, byly ceny mnohonásobně vyšší, než je běžné. Tato skutečnost odradila řadu mimoostravských návštěvníků včetně těch zahraničních. V tomto období jsme pro podporu dostupnosti alespoň vypravili ve spolupráci s Českými drahami čtyři "Smetanovské vlaky" z Prahy. Ty diváky po představení dopravily zase zpět. Z dalších akcí a projektů realizovaných v souvislosti se Smetanovským cyklem **Ostrava 2024** bych podtrhl knižní vydání všech libret

osmi dokončených oper Bedřicha Smetany v česko-anglické verzi. Nové anglické překlady libret vznikly na přímou objednávku **Národního divadla moravskoslezského**, které je vydavatelem této jedinečné publikace. Ann Cleare:

Náročný podnik opera

* Při čtení programových poznámek k vašemu dílu – "Jednoho rána přijdou do zahrady čtyři lidé ... Podivný muž Parkwächter je v zahradě zamkne, aniž by uvedl jasný důvod, proč tomu tak je, a navrágí je, aby si sami vytvářeli různé domněnky. Napětí stoupá a pravdy, bolesti a touhy vyplývají na povrch..." – je zřejmé, že kladete velký důraz na mezilidskou dynamiku a interakce zúčastněných osob. Je to něco, na co se ve své tvorbě obecně zaměřujete?

Popravdě vlastně ne. Většina mého díla se zaměřuje spíše na svět a prostředí mimo člověka. Soustředění této opery na člověka a na tento příběh je pro moji tvorbu ve skutečnosti dost neobvyklé.

* I ve vašem životopise je uvedeno, že se zaměřujete hlavně na "poetický rozměr komunikace, transformace a percepce" – to zní až fenomenologicky...

Ano, na druhou stranu opět bych řekla, že opera *The Little Lives* je v tomto ohledu dost odlišná. Jde v prvé řadě o situaci, v níž se postavy nacházejí. Když mi bylo navrženo, abych napsala další operu (je to moje druhá opera – první byla kratší kus z roku 2015), rozhodla jsem se, že musí být založena na člověku a jeho údělu. Důležitý je ale také příběh. Tak jsme s libretistkou Alison Louise Kennedy vymyslely scénář – začaly jsme ho psát na začátku roku 2020, těsně předtím, než udeřila pandemie. Mnichovské bienále, s nímž jsme spolupracovaly, chtělo, abychom se nějak vypořádaly s brexitem. Nemuselo to být dílo přímo o brexitu, spíše o jeho obecnějších dopadech. Tak jsme se s Alison rozhodly, že vytvoříme scénář, v němž dáme lidi dohromady a, aniž bychom řekly slovo brexit nebo vykreslily nějakou konkrétní politickou situaci, prozkoumáme, jak to na lidi v té době působilo, to obrovské množství propagandy a dezinformací. Sledujeme tu pocity bezmoci či uvěznění, alespoň v určitém ohledu. Co je také zajímavé, je příběh těch několika lidí, kteří jdou do parku a myslí si, že jsou svobodní – a najednou se octnou na tom místě uvěznění. Zatímco jsou v tom parku, dozvídáme se také více i o nich samotných a zjišťujeme, že jsou de facto uvěznění i v jiných aspektech svého života. Dostáváme se hlouběji do jejich psychiky – je tu tedy ta realita, ve které se v tu chvíli nacházejí, ale také realita jejich minulosti, která je stále svírá. A samozřejmě uprostřed toho všeho je jakýsi správce parku, který neustále rozdmýchává lži a mystifikace a zhoršuje situaci těm ostatním, kteří se snaží jen žít své životy a vycházet spolu, jak jen dovedou. *The Little Lives* tak odráží současnou dobu dezinformací a jejich dopad na duševní zdraví lidí, ale prozkoumává také otázky vládnutí, samosprávy, svobody a nesvobody atd.

* Jak se vám spolupracuje s **Jiřím Nekvasilem** a **Davidem Bazikou** na výtvarné stránce připravované inscenace?

Mám jen určitou představu, co by Jiří chtěl udělat – vím, že to chce pojmout především psychologicky, což by mohlo být velmi zajímavé. V této opěře pracuji s dialogem a zpěvem, mezi nimiž přecházím – dialog probíhá mezi jednotlivými postavami v parku a je často velmi rychlý, úderný a dost vyhocený, na druhou stranu zpěv je mnohem introspektivnější a v určitém smyslu filozofičtější. Během zpívaných pasáží slyšíme vnitřní hlas jednotlivých lidí, oproti těm "vnějším" hádkám. Tyto dvě roviny jsou dost odlišné, a pokud dobře chápu, Jiří se skutečně snaží zřetelně odlišit tyto kontrastní polohy. Když tedy mají například zpěváci svá dlouhá sóla, během nichž se dozvídáme o jejich životech a tak dále, Jiřímu jde o to, aby v posluchači navodil pocit, že je skutečně v jejich mysli. Věc se má tak, že dělat operu je náročný podnik a skutečně týmová práce. Já se tedy soustředím na svoji část, starám se o hudbu, zatímco Jiří se stará o režii a David o scénu, a plně důvěřuji jejich vizi, že dosáhnou toho, čeho dosáhnout chtějí. ?

Uváděná díla v **Ostravě** zaznívají výhradně v českých nebo světových premiérách. Díla na festivalu budou pro mě v mnohém také překvapením. Biografie

Ann Cleare Irská umělkyně, která se věnuje koncertní hudbě, opěře, rozšířeným zvukovým prostředím či hybridnímu designu hudebních nástrojů. Ve své tvorbě prozkoumává statickou a strukturní povahu zvuku, zaměřuje se na okrajové polohy tónu, faktury, barvy a formy. V centru jejího zájmu je též poetický rozměr komunikace, transformace a percepce – vytváří vysoce psychologické a zhmotnělé zvukové prostory, jež posluchače vybízí k přemítání nad složitostí jejich životů a k tomu, aby slyšeli svět jiným způsobem. Na základě spolupráce s nejprogresivnějšími hudebníky současnosti si vydobyla renomé jako autorka, která dokáže vytvářet inovativní hudební formy – a to jak v rámci samotné hudební struktury, tak co se týče prezentace jejích děl. Cleare studovala na University College Cork, IRCAMu a na Harvardově univerzitě, kde získala titul Ph. D. V říjnu 2019 obdržela čestný doktorát z National University of Ireland za přínos hudbě. Působí jako odborná asistentka v oboru hudba a mediální technologie na Trinity College v Dublinu a je jednou ze 40 členek a členů sítě Young Academy Ireland (YAI). Ann Cleare je rezidentní umělkyně souboru Crash Ensemble. **Ostravské** dny 2023 uvedly její náročnou kompozici *Earth Waves*.

foto © Mark Duggan

Petr Kotík a **Jiří Nekvasil** přebírají operní cenu Libuška

foto © Martin Popelář

Dirigent Jiří Rožeň a skladatel František Chaloupka na zkoušce, **Ostravské** dny 2021

foto © Martin Popelář

Ian Davis a ONO – **Ostrava** New Orchestra, **Ostravské** dny 2023

foto © Martin Popelář

Alois Hába, Půjď království Tvé, NODO 2018

foto © Martin Popelář

György Ligeti, Aventures et Nouvelles Aventures, NODO 2016

foto © Martin Popelář

Sbormistr Jurij Galatenko a skladatel Haštal Hapka na zkoušce, **Ostravské** dny 2021

foto © Martin Popelář

Luigi Nono, Prometeo, NODO 2022

foto © Martin Popelář

foto © Mark Duggan

Kreativní prostor pro jedinečná setkání

S režisérem Jiřím Nekvasilem
a skladatelkou Ann Cleare o NODO 2024

Festival nové opery New Opera Days Ostrava 2024 na konci června nabídne v pěti večerech sedm současných děl domácích i světových autorů – pět z nich bude uvedeno ve světové premiéře. NODO letos zavítá kromě ostravských divadel Antonína Dvořáka a Jiřího Myrona i do Haly Tatran, kde se odehraje speciální imerzivní opera IMPACT pro soprán a kaskadérku, a do Divadla loutek Ostrava, v němž zazní experimentální hudební nástroje intonarumori Luigiho Russola.

TEXT Jan Borek

foto © Mark Duggan

38 Harmonie – červen 2024

Spoluzakladatel bienále NODO a ředitel Národního divadla moravskoslezského Jiří Nekvasil se (ve spolupráci se scénografem Davidem Bazikou) zhostí režie dvou děl – *Ephemeral Pulse* amerického skladatele Iana Davise a *The Little Lives* irské skladatelky Ann Cleare. Právě s Jiřím Nekvasilem a Ann Cleare jsem krátce pohovořil ve věru intenzivních příprav operního bienále i vrcholícího projektu NDM Smetana 2024, během něhož v průbě-

hu letošního roku zazněl komplet oper Bedřicha Smetany.

Jiří Nekvasil: Co je to česká hudba?

Mohl byste obecně charakterizovat letošní programovou nabídku festivalu NODO?

Základní koncept dramaturgie NODO je od jeho počátku, tedy od roku 2012, kdy se uskutečnil první ročník, stejný. Uváděná díla zde zaznívají výhradně v českých nebo světových premiérách. Některé opery vznikají přímo na objednávku festivalu (letos jsou to operní kompozice Františka Chaloupky, Haštala Hapky a Iana Davise a částečně i projekty Luigi Russolo/ Petr Rezek a Amir Shpilman/Shiran Eliasarov). A tak zde můžete zažít během pěti dnů jedinečná setkání, kdy se novinky převážně skladatelů mladší či střední generace setkávají v programu s díly renomovaných autorů či „klasiky“ nové hudby. Jsem velice rád, že po delším čase bude opět uvedena jedna festivalová produkce ve spolupráci se zahraničním partnerem – tentokrát je to renomovaná Neue Oper Wien. Představí se hned na úvod festivalu českou premiérou opery Pascala Dusapina *Passion*.

Lze něco předem prozradit o dílech, na která se můžeme těšit? Některá jména jsou ostravskému publiku již dobře známa – František Chaloupka, Ian Davis či nedávný rezident Institutu Ostravských dnů Haštal Hapka zde budou mít uvedena svá díla. Zajímavý bude jistě také *Hořký konec Russole* s využitím intonarumori...

Přiznám se, že díla na festivalu, kromě těch, na kterých se podílím jako inscenátor (Ian Davis a Ann Cleare), budou pro mě v mnohém také překvapením. Ani my jsme je neměli možnost vidět a mnohdy ani slyšet. Takže se těším jako vždy úplně na všechno. Autorům objednávek dáváme limity pouze realizační (jako orientační stopáž, velikost obsazení, technické omezení), nikoliv však umělecké. Opery dvou českých skladatelů – Františka Chaloupky a Ha-

Petr Kotík a Jiří Nekvasil přebírají operní cenu Libuška

Uváděná díla v Ostravě zaznívají výhradně v českých nebo světových premiérách.

štala Hapky, které vznikly na objednávku NODO, jsou rovněž naším příspěvkem k Roku české hudby 2024. Rok české hudby tedy pro nás znamená

také příležitost iniciovat vznik nových hudebních kompozic. A ty jsou dalším příspěvkem k otázce, kterou si osobně vždy v souvislosti se čtyřkovým výročním pokládám a na kterou konkrétními produkcemi a díly hledáme společně odpověď: Co je to česká hudba?

Vy sám jste režisérem dvou inscenací – krátké ambientní opery Iana Davise *Ephemeral Pulse*, která dle programového slova chce „zachytit a uchovat drsné, nejisté hudební momenty a nechat strukturu organicky se rozvíjet. Obsah i proces reflektují koncept času: jeho plynutí, dělení a pomíjivost/trvalost spontánních rozhodnutí.“ Jedná se zároveň

Dirigent Jiří Rožeh a skladatel František Chaloupka na zkoušce, Ostravské dny 2021

Ian Davis a ONO – Ostrava New Orchestra, Ostravské dny 2023

o Davisovu operní prvotinu. Jak vnímáte jeho přístup k této formě a řešení, která si vybírá (která

Díla na festivalu

způsobem až obsedantně statický obraz s vnitřním napětím. Možná je to celé psychoterapie bez terapie-

pochopitelně není v současné době, a zejména na scéně tohoto projektu, nijak kodifikovaná, právě naopak)? Davisovo zhruba půlhodinové dílo není v žádném případě operou v klasickém slova smyslu. Je to orchestrální skladba se sborovými party, ze sborové sazby vychází občas sólové hlasy. A ty nejsou žádnými dramatickými postavami. Textem zde použitým je báseň Emily Dickinson *Forever – is composed of Nows* (Věčnost se skládá z dnešních dní). Už ze samé podstaty díla nevyprávíme příběh, ale vytváříme obraz v pohybu. Nejedná se tedy o inscenaci, ale o prostorovou instalaci, scénický artefakt, umístěn v prázdném prostoru rozlehlého jeviště Divadla Jiřího Myrona.

Druhým dílem ve vašem režijním provedení, které zároveň letošní edici NODO uzavře, budou *The Little Lives* irské skladatelky Ann Cleare. Tato opera naopak staví do středu svého zájmu člověka – jeho vnitřní život, identitu, mezilidskou komunikaci i různá společenská napětí. Pohořel byste o své práci na této inscenaci?

budou pro mě v mnohém také překvapením.

Ta opera je velmi pozoruhodná, má několik významových rovin. Na jedné straně je to modelová situace, trochu „kafkovská“. Neočekávaná událost, do které jsou postavy vrženy. Pak se zde potkávají rozličné postavy, které se vlastně míjejí. Každá žije jakoby ve svém světě, se svými problémy. Je zde také rovina, pro nás ne příliš srozumitelná, jak v místy obsažených jazykových nářečích, tak ve významových odkazech na Skotsko, Irsko i Anglii (skladatelka je Irka, libretistka Skotka). V monozích se objevují i problémy současnosti – rasová nerovnost, xenofobie, gender. Důležitý je však především vnitřní stav postav. V průběhu opery jsme postaveni před otázky, jak to vlastně všechno ve skutečnosti je. Kde a co je skutečnost? Je to svým

ta. A nás čeká v intenzivním krátkém zkušebním období dobrodružná cesta. Tato opera měla svou světovou premiéru v roce 2022 na Mnichovském bienále, na jehož objednávku vznikla. Pro naši inscenaci máme k dispozici, až na jednu sólistku, původní premiérové sólistické obsazení. Což je výhoda, jejich party jsou nesmírně náročné. To, věřím, práci poněkud usnadní, avšak naše inscenace se vydává naprostou jinou cestou. Směřujeme ke zcela odlišnému scénickému tvaru a podobě. A po konzultaci s Ann Cleare udělala skladatelka několik škrťů a úprav.

Na co nového se – kromě toho hlavního, tedy premiérových uvedení – můžeme letos na NODO těšit? Půjde též o nové prostory, které navštívíme – Halu Tatraň, Divadlo loutek a jiné? Je to pokračování snah najít adekvátní inscenační prostory, tak jako v případě opery pro sjezdovku *Nulamus* Miro Tótha nebo jeho neměnné site-specific *Muži v skafandru*? Základním prostorem pro konání produkci NODO zůstávají obě velká divadla Národního divadla moravskoslezského – Divadlo Antonína Dvořáka a Divadlo

Jiřího Myrona. Tyto prostory disponují špičkovým profesionálním technickým zázemím a jeho obsluhou. To je logický základ, bez kterého by NODO v této podobě nemohlo existovat. V obou těchto divadlech jsme však schopni zrealizovat maximálně čtyři večery, přitom některé programy se skládají ze dvou, sice kratších, ale zcela odlišných oper s různými realizačními týmy. Pokud chceme – a to rozhodně chceme – realizovat na NODO více kompozic, musíme hledat a najmout pro ně další prostory. V současné době jich vhodných pro naše účely v centru Ostravy moc není. Hala Tatraň vyšla z charakteru a požadavků tvůrců díla *IMPACT – vnitřní cesta ze tmy*, kdy byla zapotřebí sportovní hala s nutnou výškou. Druhým prostorem je Divadlo loutek, které se svou kapacitou hlediště blíží naší potřebám a předpokládané návštěvnosti. V obou prostorách budeme letos poprvé. I na tuto zkušenost se moc těšíme. Hledání nových způsobů komunikace prostřednictvím prezentovaných operních kompozic a prostor, ve kterých jsou realizovány, je jednou z výzev NODO.

Inspirová vás současné inovativní, experimentální a mnohdy nevázané tvůrčí snahy a řešení ve vlastní režijní práci? Jinými slovy, řekl byste, že vás zkušenost s dosavadními ročníky NODO přímo ovlivnila?

György Ligeti, *Aventures et Nouvelles Aventures*, NODO 2016

Práce na produkcích pro NODO se svými podmínkami naprosto odlišuje od standardního provozu repertoárového divadla, kterým je naše čtyřsouborové Národní divadlo moravskoslezské po zbývajících devět a půl měsíců. Produkce pro NODO vznikají ve velkém nasazení v průběhu asi dvou týdnů.

Toto nasazení se týká naprosto všech – zpěváků, hráčů, dirigentů, inscenátorů, ale zejména techniků. Mnohdy na ně klademe naprosto nestandardní požadavky. Zkoušíme mnohdy nevyzkoušené. Vstupujeme do mnoha rizik, ale s vědomím, že výsledek musí být co nejlepší a nejpůsobivější. Nejpозději

foto © Martin Popelář

Luigi Nono, *Prometeo*, NODO 2022

posledních čtrnáct dnů v červnu jsou obě divadla vyhrazena výhradně pro NODO. Naše inscenace pro tento festival připravují společně se scénografem Davidem Bazikou. Výše popsané realizační limity a specifický způsob práce chápeme jako jednoznačnou výzvu. Je to pro nás velká divadelní laboratoř. Naší devízou je pochopitelně dlouholetá profesionální divadelní zkušenost s různými divadelními formáty. Důvěrná znalost našich divadel, jeho zázemí, technických možností, včetně našeho dekorativního fondu, je v tomto pochopitelně také výhodou. V těchto inscenacích jsme si mnohdy vyzkoušeli scénické postupy a koncepty, které se v repertoárovém provozu nedají takto realizovat. Je to pro nás tvůrčí dílna, kreativní prostor umožňující jedinečná setkání mnohdy s velmi pozoruhodnými tvůrci a interprety, ale zejména díly, která vyžadují „jiný způsob čtení“ a interpretace. Svůj originální scénický jazyk. NODO je po všech stránkách velmi inspirativní prostor a čas, hledání, paleta experimentu, zkoušení nových postupů, inspirativních možností hudebního divadla současnosti.

Kromě příprav festivalu NODO, které jsou jistě v plném proudu, v posledních dnech vyvrcholil druhý, květnový blok unikátního kompletního uvedení Smetanových oper v Národním divadle moravskoslezském. Na komplexní konečné zhodnocení je jistě příliš brzy, ale dokázal byste v tuto chvíli již reflektovat průběh projektu Smetana 2024? Jaký máte z realizace tohoto velkého cyklu pocit?

Smetanovský operní cyklus Ostrava 2024 ve svých obou edicích – březnové a květnové dopadl velmi dobře. Veškeré úsilí do něj vložené se přetavilo ve

společnou radost. Oba cykly byly velmi dobře navštíveny, přijeli diváci i kritici i ze zahraničí. Dočkali jsme se velmi dobrých zahraničních ohlasů (k přečtení jsou na našich webových stránkách www.ndm.cz, kategorie Smetanovský cyklus). Každé představení cyklu se dočkalo vřelého přijetí, atmosféra v hledišti byla jedinečná. Potěšilo mě, že řada diváků absolvovala celý cyklus, někteří zhlédli různá představení i opakovaně. Je to opravdu jedinečný neopakovatelný zážitek, který jsme nabídli – během devíti dnů možnost zhlédnout všech osm dokončených Smetanových oper! To se hned tak nebude nikde opakovat. Vadou na krásu pouze bylo to, že druhá, květnová edice cyklu, se kryla s mistrovským světla v ledním hokeji, jehož část probíhala také v Ostravě. Bylo

nemožné v té době si sehnat v Ostravě ubytování, pokud se přece jen objevilo, byly ceny mnohonásobně vyšší, než je běžné. Tato skutečnost odradila řadu mimoostravských návštěvníků včetně těch zahraničních. V tomto období jsme pro podporu dostupnosti alespoň vypravili ve spolupráci s Českými drahami čtyři „Smetanovské vlaky“ z Prahy. Ty diváky po představení dopravily zase zpět. Z dalších akcí a projektů realizovaných v souvislosti se Smetanovským cyklem Ostrava 2024 bych podtrhl knižní vydání všech libret osmi dokončených oper Bedřicha Smetany v česko-anglické verzi. Nové anglické překlady libret vznikly na přímou objednávku Národního divadla moravskoslezského, které je vydavatelem této jedinečné publikace.

foto © Martin Popelář

Sbormistr Jurij Galatenko a skladatel Haštal Hapka na zkoušce, Ostravské dny 2021

Ann Cleare: Náročný podnik opera

Při čtení programových poznámek k vašemu dílu – „Jednoho rána přijdou do zahrady čtyři lidé ... Podivný muž Parkwächter je v zahradě zamkne, aniž by uvedl jasný důvod, proč tomu tak je, a navádí je, aby si sami vytvářeli různé domněnky. Nantní stouná a pravdy, bolesti a touhy

vyplývají na povrch..." – je zřejmé, že kladete velký důraz na mezilidskou dynamiku a interakce zúčastněných osob. Je to něco, na co se ve své tvorbě obecně zaměřujete?

Popravdě vlastně ne. Většina mého díla se zaměřuje spíše na svět a prostředí mimo člověka. Soustředění této opery na člověka a na tento příběh je pro moji tvorbu ve skutečnosti dost neobvyklé.

I ve vašem životopise je uvedeno, že se zaměřujete hlavně na „poetický rozměr komunikace, transformace a percepcí“ – to zní až fenomenologicky...

Ano, na druhou stranu opět bych řekla, že opera *The Little Lives* je v tomto ohledu dost odlišná. Jde v první řadě o situaci, v níž se postavy nacházejí. Když mi bylo navrženo, abych napsala další operu (je to moje druhá opera – první byla kratší kus z roku 2015), rozhodla jsem se, že musí být založena na člověku a jeho údělu. Důležitý je ale také příběh. Tak jsme s libretistkou Alison Louise Kennedy vymyslely scénář – začaly jsme ho psát na začátku roku 2020, těsně předtím, než udeřila pandemie. Mnichovské bienále, s nimiž jsme spolupracovaly, chtělo, abychom se nějak vypořádaly s brexitem. Nemuselo to být dílo přímo o brexitu, spíše o jeho obecnějších dopadech. Tak jsme se s Alison rozhodly, že vytvoříme scénář, v němž dáme lidí dohromady a, aniž bychom řekly slovo brexit nebo vykreslily nějakou konkrétní politickou situaci, prozkoumáme, jak to na lidi v té době působilo, to obrovské množství propagandy a dezinformací. Sledujeme tu pocity bezmoci či uvěznění, alespoň v určitém ohledu. Co je také zajímavé, je příběh těch několika lidí, kteří jdou do parku a myslí si, že jsou svobodní – a na jednu se octnou na tom místě uvězněni. Zatímco jsou v tom parku, dozvídáme se také více i o nich samotných a zjišťujeme, že jsou de facto uvěznění i v jiných aspektech svého života. Dostáváme se hlouběji do jejich psychiky – je tu tedy ta realita, ve které se v tu chvíli nacházejí, ale také realita jejich minulosti, která je stále svírá. A samozřejmě uprostřed toho všeho je jakýsi správce parku, který neustále rozdmýchává lži a mystifika-

foto © Mark Duggan

ce a zhoršuje situaci těm ostatním, kteří se snaží jen žít své životy a vycházet spolu, jak jen dovedou. *The Little Lives* tak odráží současnou dobu dezinformací a jejich dopad na duševní zdraví lidí, ale prozkoumává také otázky vládnutí, samosprávy, svobody a nesvobody atd.

Jak se vám spolupracuje s Jiřím Nekvasilem a Davidem Bazikou na výtvarné stránce připravované inscenace?

Mám jen určitou představu, co by Jiří chtěl udělat – vím, že to chce pojmut především psychologicky, což by mohlo být velmi zajímavé. V této opeře pracuji s dialogem a zpěvem, mezi nimiž přecházím – dialog probíhá mezi jednotlivými postavami v parku a je často velmi rychlý, úderný a dost vyhrocený, na druhou stranu zpěv je mnohem introspektivnější a v určitém smyslu filozofičtější. Během zpívaných pasáží slyšíme vnitřní hlas jednotlivých lidí, oproti těm „vnějším“ hádkám. Tyto dvě roviny jsou dost odlišné, a pokud dobře chápu, Jiří se skutečně snaží zřetelně odlišit tyto kontrastní polohy. Když tedy mají například zpěváci svá dlouhá sóla, během nichž se dozvídáme o jejich životech a tak dále, Jiřímu jde o to, aby v posluchači navodil pocit, že je skutečně v jejich mysli. Věc se má tak, že dělat operu je náročný podnik a skutečně týmová práce. Já se tedy soustředím na svoji část, starám se o hudbu, zatímco Jiří se stará o režii a David o scénu, a plně důvěřuji jejich vízi, že dosáhnou toho, čeho dosáhnout chtějí. ■

Biografie

Ann Cleare

Irská umělkyně, která se věnuje koncertní hudbě, opeře, rozšířeným zvukovým prostředím či hybridnímu designu hudebních nástrojů. Ve své tvorbě prozkoumává statickou a strukturální povahu zvuku, zaměřuje se na okrajové polohy tónu, faktury, barvy a formy. V centru jejího zájmu je též poetický rozměr komunikace, transformace a percepcí – vytváří vysoce psychologické a zhmotnělé zvukové prostory, jež posluchače vybízejí k přemítání nad složitostí jejich životů a k tomu, aby slyšeli svět jiným způsobem. Na základě spolupráce s nejprogresivnějšími hudebníky současnosti si vydobyla renomé jako autorka, která dokáže vytvářet inovativní hudební formy – a to jak v rámci samotné hudební struktury, tak co se týče prezentace jejich děl. Cleare studovala na University College Cork, IRCAMu a na Harvardově univerzitě, kde získala titul Ph.D. V říjnu 2019 obdržela čestný doktorát z National University of Ireland za přínos hudbě. Působí jako odborná asistentka v oboru hudba a mediální technologie na Trinity College v Dublinu a je jednou ze 40 členek a členů sítě Young Academy Ireland (YAI). Ann Cleare je rezidentní umělkyní souboru Crash Ensemble. Ostravské dny 2023 uvedly její náročnou kompozici *Earth Waves*.

« zpět na začátek